

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Archiv obce Žichlice

1839–1945 (1946)

Inventář

EL NAD č.: 265

AP č.: 277

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Plasy 2011

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archivního fondu	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	6
III. Archivní charakteristika archivního fondu	6
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	7
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	7
Seznam použitých pramenů a literatury	8
Inventární seznam	10

I. Vývoj původce archivního fondu

Žichlice leží 11 km severovýchodně od Plzně na katastrálním území Žichlice u Hromnic v nadmořské výšce 352 m. Název vsi byl patrně odvozen z osobního jména Žichel či Žich (německy Sigil). První písemná zmínka o vsi pochází z konce 12. století, kdy je na listině z roku 1181 uveden jako svědek Přemil z Žichlic (Ciszlic). V roce 1315 se Žichlice staly součástí majetku cisterciáckého kláštera v Plasích. Byly však ihned zastaveny Benešovi ze Svojšína, který je ale už roku 1323 vrátil klášteru. V roce 1419 (nebo 1420) byly Žichlice zapsány Burjanovi z Gutštejna, držitelů bělského panství. Při tomto dominiu zůstala ves až do roku 1622, poté byla již trvale připojena k majetku plaského kláštera, konkrétně ke statku Kaceřov. Po zrušení kláštera Josefem II. bylo panství spravováno náboženským fondem, a to až do roku 1827, kdy je koupil Klement Václav Lothar Metternich-Winneburg.

V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství, a tím i patrimoniální správy. Nejnižším správním článkem se staly samosprávné místní obce, a to na základě tzv. Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170/1849 říšského zákoníku ze dne 17. března 1849. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada. Na Stadionovo prozatímní obecní zřízení pak v mnohém navazoval v roce 1862 vydaný rámcový říšský obecní zákon (č. 18/1862 říšského zákoníku), který měl v některých svých ustanoveních přímou platnost, zatímco jiné jeho předpisy byly realizovatelné prostřednictvím zemských prováděcích zákonů. V roce 1864 tak vešlo v platnost obecní zřízení a řád volební pro Čechy (č. 7/1864 zemského zákoníku českého).

Žichlice patřily až do roku 1850, kdy začaly fungovat nově zřízené politické úřady, k plaskému dominiu. V novém územněsprávním členění připadla obec Žichlice do soudního a politického okresu Plzeň (od roku 1942 označovaného jako Plzeň-venkov) v Plzeňském kraji. Pouze v letech 1855–1868 náležela do správního obvodu smíšeného okresního úřadu v Plzni. Jako přidělené místo obce je uváděn poplužní dvůr Třemošnice. Farní správou příslušela obec do Plané.

Na základě výše zmíněných zákonných ustanovení byly v Žichlicích zřízeny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorčí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních. Složení prvních obecních výborů v Žichlicích zůstává pro nedostatek informací v pramenech neznámé. Historicky nejstarším doloženým starostou obce je Václav Pácl, podepsaný roku 1861 v pokladním deníku (inv. č. 28).

Jen několik let po zavedení obecní samosprávy se Žichlice coby příškolená obec podílela na organizování a financování výstavby nové školní budovy v Hromnici, zahájené roku 1857 a dokončené v roce 1860. Vzhledem k vzrůstajícímu počtu žáků i nevyhovující školní budově začal obecní výbor v Žichlicích už na počátku 20. století uvažovat o zřízení vlastní školy. Ta byla nakonec i přes odpor obce Hromnice povolena v roce 1913 a podle dochované hlavní knihy (inv. č. 21) si obec na stavbu nové školní budovy čp. 58 vypůjčila 52 000 K u Spořitelny města Plzně. Obec se také podílela na výstavbě okresních silnic (do Nadryb, k Dolanům a k Třemošnici), z nichž většina byla dokončena do konce 1. poloviny 20. let 20. století.

Souvislejší informace o činnosti místní obecní samosprávy pocházejí až z let 1918–1945. První poválečné obecní volby se v Žichlicích uskutečnily v roce 1919 podle novelizovaných ustanovení o volebním řádu a o obecním zřízení (zákon č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb.). V čele obce tak stálo obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Ačkoli se Žichlice nacházely v těsném sousedství téměř výhradně dělnické obce Hromnice, uchovaly si

převážně zemědělský charakter, což se odrazilo i na politickém složení obecního zastupitelstva za první republiky. Do obecních voleb v roce 1919 byly podány kandidátky československých socialistů a agrárníků. Nejvíce mandátů získala, ostatně jako ve všech následujících obecních volbách, Československá strana (národně) socialistická. Starostou byl zvolen Antonín Rott, který tuto funkci zastával nepřetržitě až do roku 1945. Obecní úřadovna i se spisovnou se pravděpodobně nacházela až do roku 1941 v domě starosty, poté byla přestěhována do školní tělocvičny.

Nemovitě jmění obce vedle pozemků a lesů tvořila obecní pastuška čp. 20, sloužící původně pro pastýře a obecní chudé, obecní kovárna čp. 19, která v roce 1922 vyhořela a zřejmě již nebyla obnovena, a školní budova čp. 58. K obecním zaměstnancům patřil obecní sluha coby držitel obecních plemeníků, hajný, noční, polní a lesní hlídač, ohledač masa a dobytka, cestář a správce hřbitova, postaveného nákladem obce roku 1927.

Na základě výše uvedené novely č. 76 byly postupně zřízeny komise finanční, stavební, sociální a nálezová, jen dočasně fungoval v roce 1938 sestavený výbor pro uprchlíky z pohraničí. Letopisecká komise byla zvolena v roce 1921 a vedením pamětní knihy byl pověřen řídící učitel Matěj Jandík. Zastupitelstvo ustanovovalo rovněž lesního hospodáře, členy do místní školní rady, honebního výboru a místní osvětové komise. V roce 1921 byla založena obecní knihovna, jejíž základ tvořilo 100 svazků darovaných zdejšími Sokolem, část knih věnoval také sbor dobrovolných hasičů. V témže roce byla zvolena knihovnická rada a knihovníkem byl jmenován učitel Josef Kabát.

V 1. polovině 20. let 20. století přispělo zastupitelstvo 4000 Kč na zavedení autobusové linky na trase Plzeň – Kralovice, vedoucí i přes Žichlice. Vůbec nejnákladnější projekt v období první republiky – elektrifikace – byl realizován v roce 1930. Obec si na ni vypůjčila 55 000 Kč od Okresní hospodářské záložny v Plzni a 15 000 Kč od Růženy Motysové. Naopak neúspěchem skončily dlouholeté snahy o zřízení měšťanské školy, a zdejší mládež tak nadále docházela do měšťanek v Plzni a v Třemošné.

Činnost obecního úřadu byla ukončena v květnu 1945 ustavením revolučního národního výboru v čele s Františkem Telínem.

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	300	neuvedeno
1869	396	51
1880	412	53
1890	390	52
1900	396	54
1910	455	56
1921	425	59
1930	423	66

Seznam doložených starostů

Václav Pácl	1861 (?)–1864 (?)
František Fencel	1866 (?)–1867
Matěj Šebek	1867–1870
Josef Vitouš	1870–1873
František Telín	1873–1879 (?)
Josef Kára	1880 (?)–1885 (?)
Josef Petřík	1886 (?)–1890
Antonín Fencel	1890–1896 (?)
Josef Kára	1897 (?)–1899 (?)
Jan Telín	1900 (?)–1912 (?)
František Vodák	1913 (?)–1919
Antonín Rott	1919–1945

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Fond Archiv obce Žichlice tvoří archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu v Žichlicích. Z dochované písemné dokumentace není evidentní, jakým způsobem byla ukládána. Obecní spisovna se pravděpodobně až do roku 1941 nacházela v domě právě úřadujícího starosty, poté byla společně s obecní úřadovnou přestěhována do školní tělocvičny.

Základní evidenci fondu vypracoval archivář Ing. E. Kohlík v roce 1958, kdy byl materiál převzat Okresním archivem v Plzni. Po jeho spojení s Archivem města Plzně v roce 1959 přešel fond do péče tohoto archivu a v říjnu roku 1963 byl předán Okresnímu archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích (č. př. 192). Fotoalba (inv. č. 41 a 42) byla do plaského archivu převzata 22. února 2011 (č. př. 13/2011) z Obecního úřadu v Hromnici. Pamětní kniha, vedená v letech 1921–1960, byla taktéž převzata 22. února 2011 z Obecního úřadu v Hromnici (č. př. 15/2011) a následně uložena do fondu Místní národní výbor Žichlice, č. EL NAD 1182.

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Původcem archivního fondu AO Žichlice je Obecní úřad v Žichlicích. Pořádání a inventarizace proběhly na základě metodického pokynu Archivní správy MV (Metodický návod na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce, Archivní správa MV v Praze dne 31. ledna 2000, čj. AS/1-284/2000) a Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. 3. 2010 (čj. SOAP/006-0767/2010).

Nedochovaly se žádné zprávy či protokoly o možných archivních prohlídkách či skartacích před rokem 1963. V průběhu současné inventarizace fondu došlo ke změně v jeho celkové metráži, časovém rozmezí i v počtu a skladbě evidenčních jednotek. Fond tak nyní obsahuje 25 úředních knih, 7 podacích protokolů, 2 kartony, 1 mapu a 2 fotoalba. Inventurní seznam zachycuje archiválie vzniklé před rokem 1850 (A. Předchůdci obecní samosprávy do roku 1850) a archiválie pocházející z období existence obecního úřadu (B. Obecní úřad 1850–1945). První skupinu tvoří parcelní protokol a torzo katastrální mapy, obojí pořízené v roce 1839 pro potřeby stabilního katastru. Druhá skupina byla rozdělena na I. Knihy, II. Spisový materiál, III. Účetní materiál a IV. Fotografie.

Do skupiny Knihy byly zařazeny zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva z let 1919–1945 (1946), kniha evidence vydaných domovských listů a čeledních knížek a ohlašovací kniha stálých dovolenců, záložníků a náhradních záložníků. Spisový materiál tvoří 1. Registraturní pomůcky a 2. Spisy. Z registraturních pomůcek se dochovalo 7 podacích protokolů z let 1900–1945 (1946). Vlastní spisy byly seřazeny dle věcných hledisek. Účetní materiál obsahuje 1. Účetní knihy a 2. Účty. Účetní knihy jsou zastoupeny především neúplnou řadou hlavních knih, pokladních deníků a likvidačních strazz z let 1861–1945 (1946). Ve skupině 2. Účty jsou uloženy výtahy z účtů a účetní uzávěrky z let [1919]–[1945]. Do kategorie Fotografie byla zařazena 2 alba s fotografiemi, zachycujícími obec Žichlice, některé její obyvatele a usedlosti v letech 1935–1943.

Časový přesah u inv. č. 3, 12 a 34 je dán zápisy z období existence místního národního výboru. Jelikož většina záznamů vzešla z činnosti obecního úřadu, byly tyto archiválie ponechány ve fondu archivu obce. V inventurním seznamu jsou kurzívou uvedeny také archiválie uložené ve fondu MNV Žichlice. Tyto knihy byly sice založeny a vedeny za existence obecního úřadu, avšak většina zápisů vznikla v období místního národního výboru.

V průběhu inventarizace byl z fondu Archiv obce Žichlice do fondu Místní národní výbor

Žichlice převeden podací protokol z let 1946–1947, úvěrová kniha poštovních poplatků z roku 1946, likvidační strazza z let 1941–1949 a hlavní kniha 1944–1946 o celkovém rozsahu 0,07 bm. Během současného pořádní nebyly vyřazeny žádné písemnosti. Celkový rozsah fondu činí 1,01 bm. Zápisy ze schůzí obecních orgánů byly zařazeny do I. kategorie, ostatní archiválie do II. kategorie. Přes drobná poškození prachem a plísňemi se archiválie v době zpracování fondu nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Fond Archiv obce Žichlice poskytuje informace o činnosti zdejší obecní samosprávy především pro léta 1918–1945. Cenné jsou zejména zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva z let 1919–1945 (1946). Částečný přehled o finanční a hospodářské situaci obce lze získat z dochovaného účetního materiálu. Další údaje o fungování žichlického obecního úřadu i historickém vývoji obce v meziválečném období, včetně popisu jednotlivých usedlostí, obsahuje pamětní kniha obce z let 1921–1960, uložená ve fondu MNV Žichlice. Ojedinělou záležitostí ve fondu tohoto typu jsou dochované fotografie obce, pořízené Rudolfem Martínkem v letech 1935–1943. Zajímavou součástí fondu tvoří rovněž parcelní protokol a torzo katastrální mapy z roku 1839.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Žichlice uspořádala Kateřina Nová a Zuzana Kliková. Inventář zpracovala Zuzana Kliková v květnu 2011 a čistopis zhotovila v říjnu 2011 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 25. 10. 2011

Kateřina Nová, Zuzana Kliková

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

a) Archivní prameny

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, *Místní národní výbor Žichlice (1921) 1946–1960 /neuspořádáno/,* pamětní kniha 1921–1960.

b) Tištěné prameny

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1849.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945 (částka 3., 5. 5.).

SCHWARZ, František. *Výklad zákona obecního: zřízení obecní a řád volení v obcích*. Praha, 1898.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1872.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1886.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1893.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1907.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1913.

Statistický lexikon obcí v Čechách. Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Zákony a nařízení pro Království české, 1864 (částka 2., 16. 4.).

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

II. Literatura

DUNDERA, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský*. Praha, 1845.

FLÖGEL, Jaroslav. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha, 1933.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha, 2005.

HUBKA, Petr – NOVÁ, Kateřina. *Základní devítiletá škola 1.–5. ročník Planá 1842–1964: inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 168]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 2007.

CHYTIL, Alois. *Chytilův místopis Československé republiky*. Praha, 1931.

KOČKA, Václav. *Dějiny politického okresu Kralovického*. Kralovice, 1930.

KOTYŠKA, Václav. *Úplný místopisný slovník Království českého*. Praha, 1895.

Malý lexikon obcí: okres Plzeň-sever. Plzeň, 1993.

NOVÁKOVÁ, Božena a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla N–Ž*. Praha, 1991.

PALACKÝ, František. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.

Popis školního okresu Plzeňského. Plzeň, 1896.

POTŘEBOVÁ, Jana – BUKAČOVÁ, Irena – FAJC, Bohumil. *800 let obcí Hromnice a Žichlice*. Horní Bříza, 1981.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. IV. díl – S–Ž*. Praha, 1957.

Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970. Praha, 1970.

Tereziánský katastr český. Praha, 1964.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag, 1861.

VITOUŠOVÁ, Marie – KAMENICKÁ, Eva. – HUBKA, Petr. *Školy v Žichlicích 1913–1953 (1958): inventář* [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 24]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, 1984.

Inventární seznam

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
---------	-------	---------------	-----------------

A. Předchůdci obecní samosprávy do roku 1850

I. Knihy

1	Parcelní protokol (Grundparzellen Protocoll der Gemeinde Zichlitz) německy, 23 x 36 cm, vazba polokožená, žádná předchozí signatura, vazba poškozena	1839	K 1
---	---	------	-----

II. Mapy, plány

2	Katastrální mapa obce (torzo) Autor neznámý, 1:2880, litografie, kolorováno, papír, dochována část o rozměrech 27,8 x 53,8 cm	1839	M 1
---	--	------	-----

B. Obecní úřad 1850–1945

I. Knihy

3	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva (25. 7. 1919–28. 6. 1946) <i>Pamětní kniha 1921–1960</i>	1919–1945 (1946)	K 2 <i>MNV Žichlice</i>
4	Kniha evidence vydaných domovských listů a čeledních knížek	1864–1928	K 3
5	Ohlašovací kniha stálých dovolenců, záložníků a náhradních záložníků	1889–1914	K 4

II. Spisový materiál

1. Registrurní pomůcky

6	Podací protokol (14. 10. 1900–15. 10. 1908)	1900–1908	R 1
7	Podací protokol (15. 10. 1908–11. 9. 1913)	1908–1913	R 2
8	Podací protokol (12. 9. 1913–25. 10. 1919)	1913–1919	R 3
9	Podací protokol (27. 10. 1919–30. 6. 1922)	1919–1922	R 4

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
10	Podací protokol (9. 9. 1929–5. 2. 1934)	1929–1934	R 5
11	Podací protokol (28. 8. 1941–24. 11. 1942)	1941–1942	R 6
12	Podací protokol (24. 11. 1941–20. 2. 1946)	1941–1945 (1946)	R 7
2. Spisy			
13	Obecní a školní rozpočty	1920–1940	N 1
14	Stavba silnice Hromnice – Chotiná	1913–1923	N 1
15	Žádost o prodej/pronájem obecního pozemku; stavba rodinných domů	1937–1940	N 1
16	Státní starobní podpora	1929–1938	N 1
17	Seznamy osob povinných odvodem	1866–1928	N 1
18	Domobranecké seznamy	[1864]–1921	N 1
III. Účetní materiál			
1. Účetní knihy			
19	Hlavní kniha	1903	K 5
20	Hlavní kniha	1912	K 6
21	Hlavní kniha	1913–1916	K 7
22	Hlavní kniha	1917–1920	K 8
23	Hlavní kniha	1921–1922	K 9
24	Hlavní kniha	1923–1925	K 10
25	Hlavní kniha	1934–1938	K 11
26	Hlavní kniha	1937–1940	K 12
27	Hlavní kniha	1941–1943	K 13
	<i>Hlavní kniha 1944–1946</i>		<i>MNV Žichlice</i>
28	Pokladní deník	1861–1896	K 14
29	Pokladní deník	1915–1922	K 15
30	Pokladní deník	1923–1928	K 16
31	Pokladní deník	1928–1930	K 17
32	Pokladní deník	1931–1935	K 18
33	Pokladní deník	1936–1939	K 19

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Č. ev. jednotky
34	Pokladní deník	1940–1945 (1946)	K 20
35	Likvidační strazza	1923–1928	K 21
36	Likvidační strazza	1929–1933	K 22
37	Likvidační strazza <i>Likvidační strazza 1941–1949</i>	1934–1939	K 23 <i>MNV Žichlice</i>
38	Příjmy a vydání ze stavby silnic a hřbitova	1894–1927	K 24
39	Subžurnál obecní dávky z nápojů	1934–1940	K 25

2. Účty

40	Výtahy z účtu a účetní uzávěrky	[1919]–[1945]	N 2
----	---------------------------------	---------------	-----

IV. Fotografie

41	Album fotografií zachycujících obci Žichlice (pohledy na obec, obyvatelé, zvířata, usedlosti); fotografoval a obci věnoval Rudolf Martínek z Plzně (14 fotografií)	1935–1943	F 1
42	Album fotografií zachycujících obci Žichlice (pohledy na obec, obyvatelé, usedlosti); fotografoval a obci věnoval Rudolf Martínek z Plzně (18 fotografií)	1942–1943	F 2

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Žichlice
Značka archivního fondu:	AO Žichlice
Časový rozsah:	1839–1945 (1946)
Počet evidenčních jednotek:	38 (25 úředních knih, 7 podacích protokolů, 2 kartony, 1 mapa a 2 fotoalba)
Počet inventárních jednotek:	42
Rozsah v bm:	1,01
Stav ke dni:	25. 10. 2011
Zpracovatelé archivního fondu:	Kateřina Nová, Zuzana Kliková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Zuzana Kliková
Počet stran:	14
Počet exemplářů:	4
Schválil:	Karel Rom

dne 25. 10. 2011 – č. j. SOAP/060-491/2011